

גמרא. מה טעמא דבן עזאי שאין ההקדש מתחלל על המלאכה וכו' - ומדאורייתא אף לבן עזאי הקדש מתחלל על המלאכה [כפי שדרש רבי עקיבא מהפסוק (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש', שהמלאכה תהיה נעשית מדבר שהוא הקדש (ראה תקלן חתי' ד"ה ינתנו)], ורק מדרבנן אינו מתחלל על המלאכה (רא"ש; קרית ספר מעילה ח), ותיקנו כן, משום שחילול המעוה על המלאכה נראה כזלזול בהקדש (חזו"א מעילה לח, ה, וכע"ז גם במנחות כח, טז, וראה שם, שזהו הידור לכתחילה במקום שאפשר). ויש שביאר, שגדר הדין שאין הקדש מתחלל על המלאכה הוא, שהקדושה פוקעת דוקא ב'דרך חילול', והיינו שיש דבר אחר שתחול עליו, ולכן כיון שאי אפשר שהקדושה תחול על המלאכה, אין ההקדש מתחלל בכך [ורבי עקיבא סובר שההקדש מתחלל גם בדרך קנין, שכל שנקנה להדיוט פקעה הקדושה, ולכן כיון שהאומנים זכו בהקדש, פקעה הקדושה] (קהלות יעקב ערכין ו).

שפתם הקדשות לבדק הבית - ואף שאסור להקדיש לבדק הבית בהמה שראויה להקרבה, והמקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה' [מכבואר בגמ' (תמורה ז, ב)], מכל מקום אנו נוקטים שבסתם כוונתו להקדיש לבדק הבית גם את הבהמות שראויות להקרבה, משום שאיסור זה אינו אלא כשמקדיש על דעת שהבהמה עצמה תלך לבדק הבית, אבל כאן כוונתו להקדיש לבדק הבית על דעת שימכרו לצרכי עולות (הערת הגר"ש אלישיב שם לא, ב. וראה ר"ש סיריליא ד"ה וקשיא על ר' בא, שפירש שזו קושיית הגמ' להלן על רבי בא).

כי אֵנן קיימין במקדיש נכסיו, ו'ביתו' האמור בפסוק, פירושו - 'כל אשר בביתו' (תלמיד הרשב"א).

אבל במקדיש עדרו כל עמא מודיי שהוא למזבח - במקדיש בהמות בלבד, גם רבי אליעזר מודה שקדושות בקדושת מזבח, הואיל והן ראויות למזבח (קרבן העדה; תקלן חתי'). ואף שיש בעדרו גם נקבות, שאינן קרובות לעולה, מכל מקום הואיל וראויות לקרבן שלמים, אנו אומרים שדעתו שכל הבהמות יהיו קדושות בקדושת מזבח, הזכרים יקרבו עולות, והנקבות ימכרו לשלמים ויביא בדמיהן עולות (ר"ש; תמורה לא, ב ד"ה אלא בהמה).

ורבי זעירא שאמר שרבי אליעזר מודה במקדיש עדרו שהוא למזבח, חולק על רבי חנניה שאמר לעיל שהמשנה 'סתם הקדשות לבדק הבית' היא כדעת רבי אליעזר, שהרי לטעם זה של רבי חנניה, גם במקדיש עדרו בלבד סובר רבי אליעזר שסתמו לבדק הבית (ר"ש סיריליא).

מתניתא אמרה כן וילן וחלפן מותר לאחר פדיון - וממשה זו יש ראייה לדברי רב ורבי יוחנן שקדשי בדק הבית שפדאן תמימים יצאו לחולין, ואף שהמשנה עוסקת בקדשי מזבח שהקדישם לאחר שנפל בהם מום, ואילו רבי יוחנן אמר שקדשי בדק הבית יצאו לחולין אף אם פדאם בעודם תמימים, מכל מקום כיון שדיניהם של קדשי מזבח שנפל בהם מום חמורים מדיניהם של קדשי בדק הבית תמימים, יש ללמוד את דינם של רב ורבי יוחנן מהמשנה ב'כל שכן', שאם קדשי מזבח בעלי מום שנפדו אין בהם קדושה, כל שכן קדשי בדק הבית תמימים (תקלן חתי'). וראה שם שהוכיח מהגמ' בבכורות יד, א, שקדשי מזבח בעלי מום חמורים יותר. וראה קרבן העדה).

משנה. המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות הצבור וכו' - ואי אפשר לקנותם מיד הקדש ממעות תרומות הלשכה, לפי שמעות אלו קדושות הן, ואין הקדש מתחלל על הקדש (מלאכת שלמה ד, ו, בשם ה"ר סולמאן).

וחזוין ולוקחים אותה מתרומה חדשה - ודין זה אינו רק לבן עזאי, אלא גם לרבי עקיבא, לאחר שנתנו אותם לאומנים בשכרם, חוזרים ולוקחים אותם מהם (רא"ש; תוס' יו"ט ד, ו. וכן נראה ברמב"ם ערכין י. וראה בביאורנו לעיל יא, א ד"ה ומחללין, שיש שפירש שבשל ציבור מודה רבי עקיבא לבן עזאי). ואף שכבר נתחלל, אי אפשר להשאירם ביד האומנים, ש'כל הראוי למזבח, אינו יוצא מידי מזבח לעולם' [מכבואר בגמ' (מנחות קא, א)], ולכן כיון שחלה עליהם קדושה והם ראויים למזבח, צריך לחזור ולקחתם ולהקריבם על גבי המזבח (ע"פ תקלן חתי' להלן ד"ה המקדיש כו' ודמיהן).

רבי אליעזר אומר זכרים ומכרו לצרכי עולות - ואף שהזכרים ראויים גם לשלמים, צריך להביא מהם את הקרבן שקדושתו גדולה יותר, לפי שיש להעלות בקדושת מזבח ככל האפשר, וקדושת העולה שקרבה כליל, גדולה מקדושת שלמים (שיטמ"ק תמורה כ, א).

רבי יהושע אומר וכו' ונקבות ומכרו לצרכי זבחי שלמים וביא בדמיהן עולות - שכיון שהן ראויות למזבח, דעתו להקדישן למזבח, וחלה עליהן קדושת מזבח, וביא בדמיהן עולות. ואין אומרים שיקריב אותן לשלמים, שדעת המקדיש להקדישן לעולה, משום שהיא הקרבן החשוב מכל הקרבנות (ר"ש; תמורה כ, א ד"ה ונקבות, ע"פ הגהת השיטמ"ק שם). או, משום שהיא קריבה כולה כליל (תוס' תמורה שם ד"ה ורבי; תקלן חתי'). וראה גם רש"י זבחים קא, א ד"ה ונקבות).

שרבי אליעזר השוה את מדותיו ורבי יהושע חלק - שלדעת רבי אליעזר כל הנכסים שהוקדשו דינם שווה, ובין חפצים ובין בהמות קדושים בקדושת בדק הבית, ואילו לרבי יהושע דינם חלוק, יש שקדושים בקדושת בדק הבית, ויש שקדושים בקדושת מזבח (פיה"מ לרמב"ם ד, ז; רבינו משולם). ויש שפירש, שלדעת רבי אליעזר זכרים ונקבות שהוקדשו דינם שווה, וימכרו ודמיהם ילכו לבדק הבית, ואילו לרבי יהושע דינם חלוק, שזכרים יקרבו בעצמם, ונקבות ימכרו ויביאו קרבן בדמיהן (ר"ש סיריליא).

רבי אליעזר אומר ומכרו לצרכי אותו המין וביא בדמיהן עולות - ומה שאמר רבי אליעזר לעיל שהמקדיש נכסיו ויש בהם בהמות שראויות למזבח, ימכרו ודמיהן ילכו לבדק הבית, ולא אמר שיביא בדמיהן קרבן כפי שאמר כאן לגבי יינות שמנים ועופות, הוא משום שבהמה שראויה למזבח, כיון שאם נפל בה מום, אפשר לפדותה, לכן כשהקדישה בסתם, אנו אומרים שימכרנה ודמיה ילכו לבדק הבית, מה שאין כן יינות שמנים ועופות, כיון שאילו נפסלו, אי אפשר לפדותם, לכן כשהקדישם בסתם אי אפשר למוכרם ולתת את דמיהם לבדק הבית, אלא יש להביא בדמיהם עולות (רמב"ם ערכין ה, ט, ע"פ מראה הפנים).

ויש שגרסו מחמת קושי זה 'רבי אלעזר', ולשיטתם אכן אין חילוק בין מקדיש בהמה למקדיש יינות שמנים וסלתות, ובשניהם סובר רבי אליעזר שיש למוכרם ולתת את דמיהם לבדק הבית, ורק לדעת רבי אלעזר יש להביא בדמיהם עולות (תקלן חתי' להלן סוף ע"ב; רע"ב ד, ח; רדב"ז וכסף משנה ערכין שם, ח, בדעת הראב"ד שם).